

MUNȚII TRASCĂULUI

Prof. JEAN SRPÂNJEAN

Geologia

Munții Trascăului sunt rezultatul mai multor cicluri tectonice, din care Ciclul Alpin este mai bine reprezentat.

Ei s-au format pe soclul cristalin alcătuit din formațiuni mezometamorifice (anteproterozoice) și formațiuni epimetamorifice (proterozoice și paleozoice) evidențiate de harta geologică în zona nordică.

Cuvertura sedimentară a Munților Trascău a luat naștere în bazinul de sedimentare cu funcție tectono-magmatică a Apusenilor Sudici și cuprinde: o masă de magmatite bazice, o suită de formațiuni calxaroase (jurasice și neocomiene), formațiuni de tip fliș (baremian-apțian) o formațiune de Wiedfliș (albian) și formațiuni recente, cuaternare.

În cadrul suitei jurasice se disting formațiuni de tip ofiolitic situate în estul Culmii Bedeleu și în Masivul Ciumerna precum și calcare în facies de Stanberg cu grosime de circa 700 m., care se impun în mod distinct în relieful Munților Trascău.

Formațiunile cretacice și terțiare au caracter transgresiv, fiind însoțite de formațiuni aparținând magmatismului ofiolitic. Acestea sunt repartizate în două serii, respectiv Unitatea de Trascău care cuprinde Stratele cu *Aptychus* situate în nord, care coboară până în Valea Mănăstirii, iar în sud, Unitatea de Feneș, caracterizată prin asocierea formațiunilor sedimentare cu ofiolitele. În bazinul Văii Ampoiului, peste Stratele de Feneș se dispun discordant Stratele de Meteș, în facies de Wiedfliș, alcătuite din argile, calcare diaclazate, conglomerate și gresii fine. Faciesului de fliș îi aparțin și depozitele transgresive de gresii conglomeratice ale Stratelor de Râmeți.

Depozitele recente: eluviale, carstice, aluvionare, proluviale și deluviale sunt mai

restrânse, fiind situate în zonele de mai mică altitudine (depresiuni, văi) dar care apar uneori și pe culme, acoperind calcarele.

Relieful

Alcătuirea petrografică variată și altitudinea redusă (sub 1400 m.) Sunt cele două aspecte care se regăsesc în morfologia de amănunt a acestor munți.

Urmărind harta hipsometrică și morfologice se constată că suprafețele cea mai înalte (peste 1200 m.) Se întâlnesc în formațiunile calxaroase din masivele Dâmbău și Corabia în sud, Ciumerna și Muntele Cetii în zona mediană, iar în nord, masivele Secu și Bedeleu. Mai extinse sunt suprafețele cu altitudini de 1000-1200 m., desfășurate aproape fără întrerupere din sudul masivului până în Valea Arieșului. Spre est și spre nord se dispun suprafețele cu altitudini de 800-1000 m., care scad apoi spre 600 m. sau chiar mai puțin, în lungul râurilor Arieș, Ocolîșel, Iara, Hășdate, Aiud, Galda, precum și în Depresiunea Trascăului.

Altitudinile din cadrul unității muntoase sunt în strânsă legătură cu fragmentarea, care la rândul ei este dependentă de litologie (v. profilul). Fragmentarea cea mai slabă se întâlnește în calcarele jurasice compacte din vestul masivului, unde se înregistrează și altitudinea maximă (1396 m.) în Masivul Dâmbău. În formațiunile de fliș, datorită friabilității ridicate, se înregistrează cea mai mare fragmentare.

Adâncimea fragmentării, influențată și ea de factorul litologic, este determinată de nivelul de bază local al Mureșului, care a facilitat eroziunea pe verticală deosebit de puternică a afluenților săi, creând denivelări de 600-800 m. în văile Gălzii și Râmețului și în zona abruptului Bedeleului, sau chiar mai mari în Valea Ampoiului.

Sub aspect morfografic, se pot evidenția

următoarele:

-racordul dintre platourile înalte și unitățile mai joase, depresionere, se face cel mai adesea prin abrupturi care ajung, în multe cazuri, până la verticalitate, evidențiind un contact litologic de tip Bedeleu (POMPEI CIOCAN);

-văile care traversează masivul sunt puternic adâncite, formând chei și defilee;

-marea frecvență a interfluviilor prelungi în partea de est;

-depresiunile au o dispunere periferică, excepție făcând Depresiunea Trascăului și câteva depresiuni mai mici;

-aparitia unor înălțimi izolate cu versanți abrupti care contrastează cu relieful din jur (Piatra Cetii);

-versanții nu au caractere unitare, în cele mai multe cazuri pantele au caracter mixt, cu atât mai mult cu cât se dezvoltă în condiții litologice diferite; partea inferioară este cel mai adesea sub influența proceselor gravitaționale, care imprimă particularități locale, cu aspect vălurit.

Personalitatea rocii care imprimă morfologiei trăsături specifice sub impactul agenților modelatori ne face să distingem mai

multe tipuri de relief petrografic în cadrul Munților Trascău; relief dezvoltat pe șisturi cristaline și ofiolite, pe calcare pe conglomerate și gresii.

Relieful pe șisturi cristaline și ofiolite

Șisturile cristaline apar în parte de nord-vest a Munților Trascău, de o parte și de alta a Văii Arieșului, fiind o continuitate a cristalinului din Muntele Mare și imprimă peisajului, prin formele greoaie, aspect de masivitate. Porțiunea de vale a Arieșului de la confluența cu Ocolişul până la Buru, pe o distanță de 12 km., este îngustă, lărgindu-se numai la confluența cu Vidolmul, Ocolişelul, Iara, valea primind aspect de defileu.

În comparație cu șisturile cristaline, ofiolitele sunt mai bine reprezentate în Munții Trascăului. Formele de relief sunt cel mai adesea greoaie, cu pante convexe. Contactul ofiolitelor cu calcarul este strâns iar morfologia și culoarea lor demască acest contact care se face, de cele mai multe ori, prin denivelari marcate de abrupturi datorate eroziunii selective (foto-contactul ofiolitelor cu calcarele în Valea Gălzii, în estul Cheilor de la Întregalde).

Valea Gălzii

Relieful dezvoltat pe calcare

În cadrul Munților Trascău, formațiunile carstificabile nu ocupă primul loc în ceea ce privește extensiunea, totuși ele dau nota dominantă și trăsăturile de bază ale reliefului acestei unități morfologice.

Interesul pentru cunoașterea calcarului jurasic a fost determinat de poziția acestuia, care a determinat controverse pentru mulți geologi (V. Uhling-1903, M. Ilie-1935, Gr. popescu și I. Motaș-1954).

Calcarele de Stramberg au o largă răspândire, formând solzi întinși în poziție secundară peste diferiți termeni ai Cretacicului (Bedeleu, Râmeți, Ciumerna,

Dâmbău), fir klippe desprinse din fundamentul lor și sedimentate în depozitele cretaceice de fliș (Piarta Craivii, Pietrele Ampoiului).

Relieful carstic din Munții Trascăului este dezvoltat pe formațiuni vechi, alcătuite din calcare cristaline, calcare jurasice și cretaceice inferioare (neocomiene) și conglomerate calcaroase cretaceice, mai puțin pe calcate tortoniene, facilitat fiind de condițiile litologo-structurale, hidrologice, morfologice, pedologice și fitoclimatice. Acestea au determinat apariția și evoluția a doua tipuri morfogenetice de carst, respectiv carstul de tip platou și carstul de tip creastă - klippă.

Cheile Gălzii